

PRIKAZ MEĐUODNOSA IZMEĐU DRAVE, PRITOKA I LJUDI NA PROSTORU SLAVONIJE U NOVINAMA (1914.)

PRESENTATION OF THE INTERRELATIONS BETWEEN DRAVA, STREAMS AND PEOPLE IN SLAVONIA IN NEWSPAPERS (1914)

Mihael SUČIĆ

Muzej Slavonije

Trg Sv. Trojstva 6

31000 Osijek

mihael.sucic@mso.hr

Received/Primljeno: 20. 9. 2024.

Accepted/Prihvaćeno: 19. 11. 2024.

Review/Pregledni rad

UDK / UDC: 504.4(497.54-282.24Drava)"1914"(046)
94(497.54)"1914"

SAŽETAK

Na temelju novinskih članaka iz 1914. godine i dostupne literature, autor analizira međuodnos između rijeke Drave, dravskih pritoka i ljudi na prostoru Slavonije. To je i analiza utjecaja kiše i drugih padalina na međuodnos navedenih okolišnih aktera, poplava i poplavljenih prostora oko rijeka i regulacija Drave i njezinih pritoka. Također i usporedba kako se navedeni međuodnos prikazuje u novinama tijekom prve i druge polovice 1914. godine. Uz prikaz uzročno-posljedičnih veza između okolišnih čimbenika na spomenutom prostoru početkom Velikog rata naglasio se i proces dugog trajanja. Autor piše i o više-stoljetnom uništavanju usjeva, oranica od rijeka i poplava pri čemu stanovništvo uz strah pokazuje i želju za suživotom. Rijeke su bile važne i za prometno-gospodarsko povezivanje s ostatkom Austro-Ugarske Monarhije i za razonodu tijekom toplijih mjeseci. Nakon što je započeo Veliki rat sredinom 1914. godine autor naglašava da se u novinama smanjuje kvantitet spominjanja uobičajenih međuodnosa između ljudi i vode kao prethodnih mjeseci.

Ključne riječi: rijeka, poplava, regulacija, novine

Key words: river, flood, regulation, newspaper

1. UVOD

Kada promatramo prostor Slavonije tijekom prošlih desetljeća i stoljeća u središtu zanimanja mogu biti i međuodnosi između ljudi, kako pojedinaca tako i zajednice, rijeka i poplavljenih područja. Na takav način kroz proučavanje povijesti navedenih aktera možemo iznijeti pretpostavke o budućim međuodnosima između istih.¹ Naročito kada promatramo kroz relativno kratko razdoblje od nekoliko mjeseci do godinu dana na spomenutom području uz rijeku Dravu i međuriječja koja tvori sa svojim pritocima. Izabrana je za istraživanje 1914. godina, početna godina Velikog rata ili Prvog svjetskog rata jer je tijekom svega nekoliko tjedana sredinom navedene godine došlo do ubrzanog razvoja političkih, gospodarskih i vojnih promjena. One su se naslućivale na prijelazu stoljeća zbog položaja Austro-Ugarske Monarhije.² Misli se na promjene koje su utjecale na međuodnos između čovjeka i rijeka pa i na interpretacije toga međuodnosa.

¹ DELORT, Robert i WALTER, François. *Povijest europskog okoliša*. Prevela V. Pavković. Zagreb: Barbat, 2002., 120; HUGHES, Johnson Donald. *Što je povijest okoliša?* Preveo Damjan Lalović. Zagreb: Disput, 2011., 9.

² BALTA, Ivan. »Vojne pripreme i borbe Srijemaca i Slavonaca u prvoj polovici Prvog svjetskog rata«, u: *Srijem u Prvom svjetskom ratu 1914.-1918*. Vukovar: Državni arhiv u Vukovaru, 2016., 76.; ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Zlata. »Donjodravski plovidbeni put u 19. i početkom 20. stoljeća«, u: *Scrinia Slavonica*, 3, 2003., 213-214.;

U radu se koriste novine izdavača i urednika koji su vezani uz različite političke opcije iz kojih se mogu iščitati informacije o političkim, gospodarskim, socijalnim i kulturnim događajima i procesima.³ Progovorit ćemo između ostalog i o prikazu snijega, kiše i leda na rijekama i rasprostranjenosti poplava. Kako su potonje utjecale na ljude, životinje pa i o prijedlozima odgovora i djelovanjima ljudi na područjima koja su često bila poplavljivana. Uzimajući u obzir korištene izvore i procese koje vežemo uz Veliki rat iznijet će se interpretacije, odnosno usporedba odnosa prema suživotu rijeka i ljudi tijekom 1914. godine.

2. UTJECAJ SNIJEGA, KIŠE I NEVREMENA NA RIJEKE I STANOVNIŠTVO

Uzroci su nedaća stanovništva nekadašnje Virovitičke županije, kao i ostalih županija međuriječja bile i padaline i nevremena. Oni su okolišni faktori koji mogu uz utjecaj na čovjeka doprinijeti i širenju rijeka i poplavljenih prostora. Utjecaj je padalina ovisio i o prirodi tla, tokovima rijeka, rasprostranjenosti pritoka u unutrašnjosti prema trima rijekama, to jest Dravi, Savi i Dunavu.⁴ Stoga su mogle biti jedan od važnijih ili barem jedan od niza faktora na razvoj riječnih tokova i obala. Padaline se poput kiše i snijega spominju tijekom cijele godine pri čemu se snijeg najčešće spominje tijekom kasne jeseni ili zime, a kiša tijekom drugih godišnjih doba. Time se potvrđuje uvriježeno mišljenje na temelju promatranja klimatskih faktora i elemenata.⁵ Snijeg se navodi tijekom cijelog siječnja 1914. godine. U člancima Jutarnjeg lista i Narodne obrane o dijelovima Dvojne Monarhije spominje se nevrijeme sa snijegom, ledom u Primorju preko velikog snježnog pokrivača u Gorskom kotaru, Bjelovaru, Zagrebu

RAUCHENSTEINER, Manfred. *Prvi svjetski rat i kraj Habsburške Monarhije 1914.-1918*. Preveo A. Jelčić. Zagreb: Matica hrvatska, 2019., 14.; HOLJEVAC, ŽELJKO. »Uvod«, u: *Prvi svjetski rat. Dvostrani leksikon hrvatski i srpski pogled*. Zagreb: Naklada P. I. P. Pavičić, 2016., 16.

³ VINAJ, Marina. »Građa za bibliografiju osječkih novina 1848.-1945.«, u: *Knjižničarstvo, Glasnik društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema* 1/2, 7, 2003., 7-9.; MOKRIŠ, Svjetlana. »Novine i njihova uloga u društvenoj zajednici«, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 4, 54, 2011., 116-117, 121. i 125.; GLUŠAC, Maja. »Osječke novine nekada i sada«, u: *Analiza Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku* 29, 2013., 149. i 152-153. U članku su korištene novine Svjetlost, tjednik koji je izlazio od 1906. do 1914. godine u Vinkovcima. Urednik je bio Antun Rott, a tiskara A. Rott-a. Narodna obrana, dnevnik koji je izlazio od 1902. do 1923. godine u Osijeku. Urednik je bio Ljuboje Dlustoš tijekom 1914. godine, a izdavač Prva hrvatska dionička tiskara, Tijekom 1914. promijenjeno je ime u Hrvatska obrana. Virovitičan, tjednik koji je izlazio od 1899. do 1929. godine u Virovitici. Urednik i nakladnik je bio Ivan Dobravec-Plevnik. Nezavisnost, tjednik koji je izlazio od 1906. do 1935. godine u Bjelovaru. Odgovorni urednik i nakladnik je bio Lavoslav Weiss tijekom 1914. godine. Ilustrovani list, tjednik koji je izlazio od 1914. do 1918. godine u Zagrebu. Urednik je bio Dragutin Balog tijekom 1914. godine, a nakladnik Dionička tiskara u Zagrebu. Hrvatski narod, tjednik koji je izlazio od 1892. do 1914. godine u Zagrebu. Urednici su bili i Segedi Mihajlovi, Josip Belović tijekom 1914. godine, a izdavač Hrvatska nakladna zadruka. Jutarnji list, dnevnik koji je izlazio od 1912. do 1941. godine u Zagrebu. Urednici su bili i Milan Domitrović i Krsto Orssich tijekom 1914. godine, »vlastnik, izdavaatelj i štampar« Ign. Granitz. Mali list, dnevnik koji je izlazio od 1914. do 1915. godine u Zagrebu. Urednik je bio Dragutin Heim, a tiskara Rikarda Fürsta. Narodne novine izlaze od 1861. godine u Zagrebu. Urednik je bio Ivan Hörer, a nakladnik Kr. zemaljska tiskara tijekom 1914. godine. Novosti, dnevnik koji je izlazio od 1907. do 1941. godine u Zagrebu. Urednik je bio Zvonimir Biljan tijekom 1914. godine, a tisak Hrvatska tiskara d.d. Vjesnik županije Virovitičke, izlazio je od 1892. do 1932. godine u Osijeku. Urednik je bio Milan Bosanac tijekom 1914. godine, a Tisak Julija Pfeiffera.

⁴ MAUCH, Felix. »Perils: Natural Disasters and Cultures of Risk«, u: *On Water: Perceptions, Politics, Perils*. München: Rachel Carson Center for Environment and Society, 2012., 64.; Živaković-Kerže, Z. 2003., 212.; Delort, R. 2002., 186.; ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Zlata. »Ostavljajte sve, a spašavajte goli život – (osvrst na plavljenja Drave od 18. stoljeća do 20. stoljeća)«, u: *Ekonomika i ekohistorija* 13, 2017., 57.; PETRIĆ, Hrvoje. »Rijeka Drava od štajersko-hrvatske granice do ušća u Dunav početkom 1780-ih godina«, u: *Ekonomika i ekohistorija* 7, 2011., 52.; ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Zlata. »Rijeke Dunav i Sava te prvi projekti glede prokapanja kanala Dunav-Sava«, u: *Časopis za suvremenu povijest* 2, 31, 1999., 310.; BÖSENDORFER, Josip. »Istočna granica Tomislavove, Krešimirove i Zvonimirove Hrvatske u savsko-dravskom interamnju«, u: *Rad JAZU* 286, 1952., 143-146.

⁵ FILIPČIĆ, Anita. »Razgraničenje Köppenovih klimatskih tipova Cf i Cs u Hrvatskoj«, u: *Acta Geographica Croatica* 1, 35, 2000., 8-9. i 12.; Maradin, Mladen, Ivan Madžar i Ivan Perutina. »Geografska raspodjela varijabilnosti padalina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini«, u: *Hrvatski geografski glasnik* 2, 76, 2014., 6-8. i 11-21.; Delort, R. 2002., 116. i 119.

i Alpama. Kao i u opisima ostatka Europe i ovdje se spominje utjecaj na promet i gospodarstvo, ali i temperature koje su išle i do minus 19 u Zagrebu i Alpama.⁶ Kada se promatra prostor Slavonije možemo izdvojiti vijesti od Đakova preko Osijeka do Virovitice. Između ostalog se navodi da se stanovništvo osjećalo »ko u Stokholmu: snijeg i ništa van snijeg na sve strane...«⁷ tijekom većeg dijela siječnja. Čak se navodi da »Ni takozvani najstariji ljudi u Osijeku skoro ne sjećaju se ovake zime.«⁸ Slični se navodi koriste i za Viroviticu. Uz opisane zimske uvjete spominju se i komunalni problemi u Osijeku i Valpovu, utjecaj na kulturni život u Virovitici pa i jedna žrtva u okolici Đakova.⁹ Opisano se vrijeme u siječnju podudaralo i s člancima u kojima se općenito progovaralo o uobičajenim vremenskim uvjetima početkom godine, nadovezivanje na takozvani »Stogodišnji nam koledar« ili narodna iskustva. Iznose se i usporedbe sa zimama iz 19. stoljeća na temelju čega se zaključuje da zime nisu bile »ljepše, snježnije i ledenije«.¹⁰

Krajem ožujka i početkom travnja bilo je kiše diljem Slavonije pri čemu se u pojedinim dijelovima napominje da je bilo i nevremena. Tako je 27. ožujka pisalo u Narodnoj obrani: »Jučer kiša, danas kiša – uz to duva vjetar, huji i bruči noć i dan. Ožujak nije bio lijep, a za travanj nema nade, da će biti bolji.« Pisalo se jasno o nevremenu na prostoru Osijeka i okolice, kao i kod Đakova uz napomenu da su rijeke povećale vodostaj pod utjecajem kiše i snijega diljem Trojedne Kraljevine.¹¹ Vodostaj je rijeka stagnirao ili se smanjivao tijekom svibnja uz poneke neuobičajene pojave poput jedne vezane uz rijeku Dravu. To je pojava takozvane Aždaje nad Dravom prema očevicima, odnosno duganje koja je »izašla i pila vode iz Drave« u Svetom Đurđu kod Donjeg Miholjca. U članku se iz Novosti spominje da bi mogla biti zračna vijavica koncem svibnja.¹² Nekoliko dana kasnije, na Duhove koncem svibnja i početkom lipnja ponovno je došlo do kiše i nevremena, otprilike kao prije nepuna dva mjeseca. Budući da je tih dana bilo Sokolsko slavlje u Osijeku u novinama se većinom pisalo kako je kiša i nevreme utjecalo na održavanje istog. Ono se održalo, ali u manjem obujmu. Nakon Duhova uslijedilo je hladnije vrijeme s kišom i nevremenom od Slavonije, preko Bilogore pa do Gorskog kotara i Like gdje je bilo i snijega. Dok je kiša u Slavoniji utjecala na odgađanje manifestacije poput Dječjeg dana u Vinkovcima, na uobičajeno slavljenje blagdana Tijelova u Virovitici, a u Delnicama je bilo snijega i do 10 centimetara.¹³ Nakon četiri, pet mjeseci bez izrazitog spominjanja padalina na području slavonske Podravine ponovno se naglašavaju vremenske promjene u člancima pod nazivom »Vrijeme«. Dok se u novinama Hrvatska obrana pisalo o promjeni vremena sredinom listopada »Nakon dva ili tri topla dana nastupila je kišovita studen, prava rijetkost u listopadu. Jesen nam je sasvim prokisla. Danas je osvanulo lijepo jutro.« mjesec dana kasnije pisalo se o prvom snijegu.¹⁴ U siječnju i do sredine veljače mogu se pronaći vijesti o zaleđenim rijekama, odnosno debelom ledu i do dvadesetak centimetara na Dravi. Led je i u gornjem toku kod Varaždina, kao i u donjem između Donjeg Miholjca i Osijeka stvarao štetu na mlinovima. Zaleđena voda između Osijeka i Darde omogućavala je tijekom druge polovice siječnja i prijelaz pješice

⁶ Jutarnji list, »Nevrijeme u Kvarneru«, »Nevrijeme u Primorju«, Zagreb 3.1.1914.; Narodna obrana, »Strašno nevrijeme u Hrvatskoj«, Osijek 15.1.1914.; Narodna obrana, »Velika mećava u Zagrebu«, Osijek 16.1.1914.; Narodna obrana, »Oštra zima u Zagrebu«, Osijek 26.1.1914.; Nezavisnost, »Snijeg«, Bjelovar 17.1.1914.

⁷ Narodna obrana, »Šetnje po Osijeku«, Osijek 17.1.1914.

⁸ Narodna obrana, »Zima«, Osijek 26.1.1914.

⁹ Narodna obrana, »Protiv snijega i poledice«, Osijek 9.1.1914.; Narodna obrana, »Tužbe iz Valpova«, Osijek 15.1.1914.; Narodna obrana, »Šetnje po Osijeku«, Osijek 17.1.1914.; Narodna obrana, »Snijeg«, Osijek 20.1.1914.; Virovitičan, »Na pravašku skupštinu«, Virovitica 20.1.1914.; Narodna obrana, »Zima«, Osijek 26.1.1914.

¹⁰ Nezavisnost, »Vrijeme u godini 1914.«, Bjelovar 3.1.1914.; Hrvatski narod, »Nebo u siječnju«, Zagreb 8.1.1914.; Hrvatski narod, »Postaju li hladnije zime?«, Zagreb 29.1.1914.

¹¹ Narodna obrana, »Vrijeme«, Osijek 27.3.1914.; Narodna obrana, »Iz hrvatskih krajeva«, »Nevrijeme«, Osijek 28.3.1914.; Svjetlost, »Vrijeme«, Vinkovci 5.4.1914.

¹² Novosti, »Neobična pojava«, Zagreb 26.5.1914.

¹³ Novosti, »Slavlje u Osijeku«, Zagreb 2.6.1914.; Ilustrovani list, »Sokolsko slavlje u Osijeku«, Zagreb 6.6.1914.; Svjetlost, »Hrvatsko slavlje u Osijeku«, Vinkovci 7.6.1914.; Virovitičan, »U lipnju – ložimo peći!«, Virovitica 7.6.1914.; Virovitičan, »Snijeg«, »Tjelovo«, Virovitica 11.6.1914.; Nezavisnost, »Nevrijeme«, »Medardovo«, Bjelovar 13.6.1914.; Ilustrovani list, »Lipanski snijeg u Lici u Gorskom kotaru«, Zagreb 20.6.1914.

¹⁴ Hrvatska obrana, »Vrijeme«, Osijek 13.10.1914.; Hrvatska obrana, »Prvi snijeg«, Osijek 19.11.1914.

što su ljudi i koristili unatoč zabrani od strane osječkog redarstva. O zabrani se prelaženja preko Drave kod Osijeka pisalo i u veljači kada je dolazilo do pucanja, topljenja i kretanja leda. Navedene su promjene nagnale autore članaka da pišu i o mogućoj poplavi pa su tijekom noći organizirane straže. Početkom ožujka opisana je još jedna poplava kao posljedica topljenja leda uslijed čega je nabujala Drava kod Donjeg Miholjca i potopila dijelove lovišta kneza Schaumburg Lippea.¹⁵ Ako uzmemo u obzir uobičajen rast vode u rijekama tijekom proljeća ne treba nas iznenaditi i da je topljenje snijega i leda utjecalo na potonje. Ipak, nije utjecalo u tolikoj mjeri kao proljetne i jesenske kiše pa tako i 1914. godine.¹⁶ Kao i uz druge rijeke sjevernog dijela Trojedne Kraljevine i uz Dravu su se spominjale moguće poplave okolnog prostora. Početkom proljeća zabilježili su u novinama Obzor da »neobično dugo trajanje proljetnih kiša učinilo je da su gorski potoci a uslijed toga i Sava i Drava a i Dunav silno nabujale.« Na prostoru međuriječja Drave i njezinih pritoka Karašice i Vučice došlo je do nekoliko izlivanja vode iz korita. Rijeka Vučica je tijekom prve polovice godine šest puta poplavila okolne oranice.¹⁷ Osim slavonske Podravine Drava je poplavlivala i poljoprivredne površine, ceste u gornjem dijelu toka pa tako i sredinom lipnja okolicu Varaždina i dijelove Međimurja.¹⁸ O kontinuiranom utjecaju dravskih pritoka Karašice i Vučice u donjem dravskom toku pjevalo se i u narodnoj pjesmi Tekla voda Karašica.¹⁹ Neovisno o dužini pritoci su jednako uslijed kiše znali utjecati na poljoprivredne površine. Tako je početkom lipnja rijeka Odjenica kod Virovitice poplavila livade i oranice sjeveroistočno od navedenog slavonskog središta.²⁰ Kiše su i samostalno uzrokovala poplavljanje sela. Možemo navesti i prostor Čačinaca u slavonskoj Podravini gdje je stanovništvo imalo problema s vodenim površinama zbog kiše i povećanja vodostaja pritoka rijeke Karašice.²¹

Možemo uočiti da se u novinama prvenstveno pisalo o snijegu u siječnju, nevremenima i kišnim danima krajem ožujka, početkom travnja i tijekom lipnja. Nevrijeme, kiše i snijeg utjecali su na gospodarski, društveni život i na vodostaje rijeka.

3. POSLJEDICE UTJECAJA RIJEKA I POPLAVLJENIH PODRUČJA

Kako bi lakše interpretirali utjecaje rijeka u koritu i na poplavljenim područjima potrebno je za početak detaljnije opisati rijeke i okolni prostor. Uz gospodarsko-prometne žile kucavice Dravu, Dunav i Savu rasprostire se nizina uz poneke iznimke poput Fruške gore uz Dunav. Između nizine slavonske Podravine i slavonske Posavine nalaze se slavonske gore ili planine Krndija, Papuk, Psunj, Požeška gora i Dilj. S prve se dvije spuštaju dravski pritoci poput Karašice, Vučice i potoci koji ih pune vodom.²² Krčenjem šuma lakše se omogućavalo bujanje potoka s obronaka slavonskog gorja. Budući su u takvim okolnostima poplave i močvare bile stoljetna značajka međuriječja dolazilo je do razvoja ilovače pri čemu možemo naći i prapor čiji nastanak povezujemo s razdobljem pleistocena.²³

¹⁵ Narodne novine, »Smrznula se Drava«, Zagreb 30.1.1914.; Narodne novine, »Led na našim rijekama«, Zagreb 16.2.1914.; Novosti, »Kronika«, Zagreb 22.2.1914.; Jutarnji list, »Led na Dravi«, Zagreb 28.2.1914.; Novosti, »Potopila se divljač«, Zagreb 9.3.1914.

¹⁶ Petrić, H. 2011., 52. i 54.; ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Zlata. »Čovjek i okoliš na granici: Sava, odvodnja i život posavskog stanovništva u 18. i 19. stoljeću«, u: *Rijeka Sava u povijesti*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2015., 393.; Živaković-Kerže, Z. 1999., 310.; Živaković-Kerže, Z. 2017., 57-58.

¹⁷ Obzor, »Poplave uz Savu i Dunav«, Zagreb 30.3.1914.; Vjesnik županije virovitičke, »Valpovački kraj«, Osijek 15.5.1914.

¹⁸ Ilustrovani list, »Povodnja u Varaždinu«, Zagreb 20.6.1914.

¹⁹ BARBARIĆ, Mladen. *Karašica kuda teče*. Osijek: Klub Hrvatskih književnika u Osijeku, 1919., 4-5.

²⁰ Virovitičan, »Silna poplava«, Virovitica 7.6.1914.

²¹ Narodna obrana, »Poplava u orahovičkoj okolini«, Osijek 3.4.1914.

²² Bösendorfer, J. 1952., 145-151.; Živaković-Kerže, Z. 2017., 57.; Sučić, M. 2017., 26-30.

²³ KOZARAC, Josip. »Šumogojstveni i drvotržni aforizmi, crpljeni na temelju prodaja posavskih hrastovih šuma u zadnjem desetgodištu 1887.-1896.«, *Šumarski list* 7, 21, 1897., 298-300. i 316-320.; SALOPEK BOGAVČIĆ, Iva. »U ritmu poplave i gladi: Problemi stanovništva novogradiške Posavine duž slijeva potoka Rešetarice do rijeke Save (1890.-1914.)«, *Scrinia Slavonica* 20, 2020., 117-118. i 124-129.; Živaković-Kerže, Z. 2015., 385. i 387.; Živaković-Kerže, Z. 1999., 310.

Rijeke su kroz povijest utjecale na ljude ne samo kada bi poplavljivali poljoprivredne površine nego i na smještaj čitavih naselja. Kao primjer možemo navesti utjecaj rijeke Drave i pritoka Karašice na Petrijevece i nestanak nekadašnjeg srednjovjekovnog središta Aszuága kod Donjeg Miholjca.²⁴ Opisani su se procesi događali i tijekom novijih razdoblja o čemu su progovarali i zastupnici u Hrvatskom saboru, kao i u drugim tijelima i institucijama lokalne i državne vlasti. Raspravljalo se i o drugim posljedicama međudodnosa između rijeka, poplavljenih područja i lokalnog stanovništva.

Početkom siječnja 1914. godine možemo čitati u novinama osvrtu i prijedloge narodnih zastupnika o lošem stanju uz slavonske i srijemske rijeke. Tako je recimo zastupnik Jalžabetić poput svojih slavonskih i srijemskih kolega progovorio kako je Drava »tako neuredjena da imade posjednika na našoj strani uz Dravu, koji su imali 10 do 15 jutara zemlje, a sada nemaju ni zemlje ni kuće, jer im je Drava sve odplavila...«²⁵ Slična je situacija bila i u južnijim dijelovima Slavonije.²⁶ Osim što se progovaralo o opasnostima za naselja napominjalo se i kako rijeke uništavaju usjeve žitarica i kukuruza, na tisuće i tisuće jutara oranica i livada. Predstavljalo se kao veliki gospodarski problem pri čemu se spominjalo da je svemu tome možda uzrok i mađarska strana koja više brine za obranu od dravskih poplava.²⁷ Voda je iz rijeka često i odgađala proljetno sijanje. Južno i jugozapadno od Valpova zbog izlivanja Vučice tijekom kasne zime i ranog proljeća kukuruz se kasnije sijao ili se preskočilo posijati na pojedinim oranicama zbog vlažnosti tla.²⁸ Opisani suživot rijeka, lokalnog stanovništva i drugih okolišnih elemenata i faktora utjecao je u velikoj mjeri na gospodarski razvoj prostora uz Dravu. Između ostalog je kroz 19. i početkom 20. stoljeća utjecao da stanovništvo na navedenom području ne koristi u potpunosti svoj gospodarski i prometni potencijal u sklopu Austro-Ugarske Monarhije unatoč velikim promjenama koje su se počele događati pod utjecajem industrijske revolucije, u prvom redu drvoprerađivačke industrije.

Svakako je važno spomenuti i članke u kojima se progovara o prilagođavanju uz rijeke na osnovi višedesetljetnog iskustva. U Narodnoj obrani su pisali tijekom siječnja kako su livade i pašnjaci takozvane najvažnije kulture jer su »prilike za stočarstvo vrlo povoljne pa se mogu livade i pašnjaci osobito dobro iskoristićivati, a da za obradivanje, gnojenje, njegu itd. nijesu potrebni oni troškovi, koje iziskuju oranične kulture...«²⁹ Osim što su poplave, odnosno poplavljene nizine uništavale krmu za stoku pa i uzimale živote mnogih domaćih i divljih životinja bile su i osnova širenja metilja među životinjama, a kolere i malarije među ljudima.³⁰ O potapanju divljih životinja poput jelena, srna i zečeva pisalo se u Novostima početkom ožujka 1914. godine u šumi pored Drave kod Donjeg Miholjca. Tijekom već opisivanog otapanja leda i kao posljedice bujanja Drave naočigled je došlo do širenja iste pa joj životinje nisu uspjele pobjeći.³¹

²⁴ SRŠAN, Stjepan. *Naselja u istočnoj Hrvatskoj: krajem 17. i početkom 18. stoljeća*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001., 99.; Mažuran, Ive. *Popis zapadne i srednje Slavonije 1698. i 1702*. Osijek: Historijski arhiv u Osijeku, 1966., 54.; SMIČIKLAS, Tadija. *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije. Dio 2. Spomenici o Slavoniji u 17. vijeku (1640.-1702.)*. Zagreb: JAZU, 1891., 100-102. i 120-121.; Sučić, M. 2017., 141-142. i 158.; CIK, Nikola. »Utjecaj rijeke Drave na naselja u đurđevačkoj Podravini – primjer sela Brod u 18. i 19. stoljeću«, *Ekonomika i ekohistorija* 13, 2017., 36.; Živaković-Kerže, Z. 2017., 57.

²⁵ Jutarnji list, »Hrvatski sabor«, Zagreb 1.1.1914.

²⁶ Narodne novine, »Stenografski zapisnik 6 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 5.1.1914.

²⁷ Narodne novine, »Stenografski zapisnik 5 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 2.1.1914.; Narodne novine, »Stenografski zapisnik 6 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 5.1.1914.; Narodne novine, »Stenografski zapisnik 22 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 11.2.1914.

²⁸ Vjesnik županije virovitičke, »Valpovački kraj«, Osijek 15.5.1914.

²⁹ Narodna obrana, »O uredjenju i njegovanju livada i pašnjaka zavisi uspjeh našeg gospodarenja«, Osijek 26.1.1914.; Gospodarski list, »Podolska pasmina i buše«, Zagreb 20.10.1895.; ČUKLIĆ, Dražen i drugi. »Pri-log poznavanju mliječnosti slavonsko-srijemskog podolca«, *Stočarstvo* 3, 57, 2003., 195-196.

³⁰ Živaković-Kerže, Z. 2015., 385. i 387.; OSTAJMER, Branko. »Sava kao prijetnja: tegobe stanovništva slavonske i srijemske Posavine u svjetlu rasprava u hrvatskom Saboru (1868.-1918.)«, u: *Rijeka Sava u povijesti*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2015., 416.

³¹ Novosti, »Potopila se divljač«, Zagreb 9.3.1914.

Kada se opisuje utjecaj na gospodarske djelatnosti osim na poljoprivredu rijeke su bile jedan od glavnih temelja razvoja mlinarstva u Slavoniji i Srijemu. Iako su postojale i druge vrste mlinova poput mlinova na vjetar za promatrane pokrajine karakteristični su bili riječni mlinovi. U prvom redu moramo istaknuti vodenice na rijekama poput Drave, Dunava i Save zbog hidrografskih uvjeta i mogućnosti obala. Navedene su značajke utjecale da na pritocima budu rašireni mlinovi koji su bili postavljeni uz obalu.³² U novinskim se člancima iz veljače i ožujka mogu pronaći informacije o mlinovima koji su pod utjecajem leda i riječnih struja bili uništeni ili izvan funkcije. Također se navodi da su znali biti nošeni i nekoliko kilometara između Donjeg Miholjca i Osijeka.³³ Za razliku od zimskih mjeseci tijekom srpnja su isto pisali u novinama o nedaćama vezanima uz mlinove zbog kombiniranog utjecaja vodene snage Drave i ljudskog nemara. Primjer možemo navesti koji se dogodio kod osječke Retfale kada se krajem srpnja potopio mlinarski brod tijekom prebacivanja žitarica.³⁴

Tijekom cijele 1914. godine pisalo se i o temama koje mogu ući u rubriku »crna kronika«. Progo-varalo se o utapanju pojedinaca koji su bili pod utjecajem alkohola, bolovali od melankolije ili zbog nedovoljnih plivačkih sposobnosti. Često su i slučajno upali u vodu i nisu se uspjeli izvući. U proljetnim su se mjesecima utopili ratar Mata Hajduković i krojač Tanasije Topalović nakon ušća Drave u Dunav na prostoru između Aljmaša i Dalja.³⁵ Pisalo se o utapanjima i tijekom početka sezone kupanja u svibnju i lipnju u Dravi kod Osijeka. Većina se tijela znala pronaći i nekoliko dana nakon nestanka pojedine osobe pa tako i tijelo vojnika 21. lov. bataljuna. Za pojedince se napisalo točno mjesto kupanja i utapanja kao što se navelo za navedenog vojnika kod vojničkog kupališta. Za dio se utopljenika napominjalo da su bili dobri plivači, ali ih je povukla riječna struja ili ih je uhvatio grč tijekom plivanja.³⁶ Kupanja su bila raširena pojava i u rukavcima poput jednog od rijeke Drave. U rukavcu zvanom »veliki pilotni« kod Osijeka utopio se čizmarski obrtnik Gjuro Puklin i njegova dva sina. Prema pisanju u Novostima stradali su na istom mjestu na kojemu su se ljudi znali i prije utopiti. Kod ovog je slučaja napomenuto da nisu bili plivači.³⁷ U novinama je bilo i zapisa o pokušajima samoubojstva skakanjem u rijeke. Kao primjer možemo navesti Ise Wamoschere koji je uspio počiniti samoubojstvo tako što se udavio u Dravi. Njegovo je tijelo pronađeno na već spominjanom vojničkom kupalištu.³⁸ Na osnovi svega navedenoga možemo iznijeti tezu da su se ljudi često slučajno udavili u Dravi pri čemu je veliki utjecaj imala i ljudska nesmotrenost. Vrijeme razbibrige, odnosno kupanja utjecalo je na stradanje ljudi u čemu je ponovno i riječna struja i nepredvidljivost odigralo važnu ulogu. Rijeke su se poimale kao opasne za život pa su znale poslužiti i kao prostor za prijetnju ili mjesto koje je povoljno za izvršenje samoubojstva.

4. REGULACIJE DRAVE I PRITOKA

Zahvaljujući poimanjima o opasnostima koje donosi voda, bila ona u koritu tekućica, stajačice stoljetnog, sezonskog ili mjesečnog trajanja pod utjecajem različitih okolišnih faktora budile su se kod ljudi različite potrebe. Ponajviše na osnovi straha, želje za korištenjem blagodatnih vodenih površina i

³² LUKAČ, Karolina. »Savske vodenice na području broskog Posavlja«, u: *Rijeka Sava u povijesti*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2015., 329, 332. i 344.; KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira i Elizabeta Wagner. »Vodenice u Hrvatskoj (18.-20. stoljeće) kao primjer odnosa između ljudi i rijeka/potoka«, *Ekonomika i ekohistorija* 3, 2007., 84-85; Sučić, M. 2017., 167-168.

³³ Jutarnji list, »Led na Dravi«, Zagreb 28.2.1914.; Jutarnji list, »Drava je prosta od leda«, Zagreb 1.3.1914.

³⁴ Novosti, »Potonuo velik čamac«, Zagreb 26.7.1914.

³⁵ Virovitičan, »Domaće viesti: Zaglavio lugar«, Virovitica 1.1.1914.; Novosti, »Kronika«, Zagreb 13.3.1914.; Novosti, »Utopili se«, Zagreb 13.6.1914.

³⁶ Novosti, »Izvučena lješina iz Drave«, Zagreb 30.5.1914.; Novosti, »Utopili se«, Zagreb 13.6.1914.; Novosti, »Žrtva Drave«, Zagreb 24.6.1914.; Jutarnji list, »Pokrajinske viesti«, Zagreb 24.6.1914.; Novosti, »Utopio se u Bosutu«, Zagreb 3.7.1914.

³⁷ Novosti, »Nesreća kod kupanja«, Zagreb 7.7.1914.

³⁸ Narodna obrana, »Htjela skočiti u Dravu«, Osijek 17.3.1914.; Jutarnji list, »Htjela skočiti u Dravu«, Zagreb 19.3.1914.; Novosti, »Pokrajinska«, Zagreb 16.4.1914.; Novosti, »Samoubojstvo bankovnog činovnika u Osijeku«, Zagreb 9.7.1914.; Novosti, »Samoubojstvo bankovnog činovnika«, Zagreb 10.7.1914.

borbe za egzistencijom ljudi su i u odnosu prema rijekama i močvarama kroz tisućljeća u skladu s tehničkim mogućnostima bili više aktivni nego pasivni faktor.³⁹ Na temelju literature i povijesnih izvora među kojima možemo istaknuti zemljovide iz 18. stoljeća mogu se uočiti pojedini regulacijski pothvati u dijelovima Slavonije. Možemo istaknuti prostor valpovačkog vlastelinstva i podizanje nasipa uz Dravu i Karašicu. Iz 19. stoljeća imamo planove o regulacijama što zbog isušivanja močvara, sprečavanja poplavlivanja i prometno-gospodarskog prosperiteta. U tome je sudjelovala vojna vlast uz veleposjednike i gospodarstvenike.⁴⁰ Zbog važnosti međuodnosa između lokalnog stanovništva, gospodarskih aktera i rijeka, već spominjanog povezivanja dijelova Habsburške Monarhije navodi se i u Hrvatsko-ugarskoj nagodbi odnos prema slavonskim rijekama. Rijeke poput Drave poimale su se kao zajedničke rijeke za koje je bila nadležna ugarsko-hrvatska vlada u Budimpešti, to jest Ministarstvo javnih radnji i prometa. Tih je desetljeća dolazilo do suprotstavljanja želja i potreba različitih aktera vezanih uz promatrane rijeke. Možemo spomenuti lokalno stanovništvo i narodne zastupnike iz kotareva uz rijeke, financijske (ne)mogućnosti hrvatske vlade i Hrvatskog sabora, takozvanu zajedničku ugarsko-hrvatsku vladu i ugarske gospodarske politike usmjerene prema željezničkoj povezanosti i pravcu sjever-jug.⁴¹

Prema izvještajima u novinama o sjednicama Hrvatskog sabora jasno se mogu iščitati zahtjevi iz kojih proizlaze potrebe i želje narodnih zastupnika, a onda i stanovništva uz rijeke. Također se ne izostavlja i uspoređivanje s ugarskom stranom i prozivanje iste. Na početku siječnja 1914. godine donose se prozivanja mađarske strane od narodnog zastupnika Jalžabetića. U prvom je redu naglašavao da je problem u Hrvatsko-ugarskoj nagodbi i odnosu prema zajedničkim rijekama pa tako i prema Dravi. Dok je Drava bila s ugarske strane regulirana i utvrđene obale s hrvatske strane je poplavljivala i uništavala egzistenciju poljoprivrednog stanovništva. Prema mišljenju navedenog zastupnika rješenje je bilo u većoj financijskoj samostalnosti hrvatske strane koja bi onda lakše mogla regulirati svoje rijeke pa tako i opisanu. U istom je pravcu progovarao i zastupnik Prebeg. Naglašavao je da zahvaljujući financijskim procesima na osnovi nagodbe hrvatskoj su strani prikraćeni milijuni novca s kojim bi raspolagala da ima veću financijsku samostalnost. Na istoj je sjednici i zastupnik Hrvoj govorio o istim problemima sa sličnom tezom da je »dužnost Ugarske, da ona od naših dohodaka u te svrhe baš toliko troši, koliko troši za Tiszu i Dunav...«⁴² Za razliku od dijela narodnih zastupnika koji su naglašavali potrebu za spominjanu financijsku samostalnost i aktivnije angažiranje hrvatske vlade i drugih državnih institucija iznosilo se i drugačije mišljenje. Tijekom siječanjskih sjednica i rasprava odjelni predstojnik unutarnjeg odjela Fodroczy uspoređivao je mogući hrvatski, austrijski i ugarski odnos prema rijekama i regulacijama istih. Napominjao je da u skladu s korištenjem državnih sredstava u Austriji i Ugarskoj država treba na prostoru Slavonije samo potpomagati sve gradnje vezane uz regulacije rijeka. Navodio je kao primjere zadruge za isušenje pojedinih dijelova Virovitičke županije poput zadruge za regulaciju Karašice i Vučice i zadrugu za regulaciju Vuke i pritoka južno od Osijeka. Članovi su potonjih zadruga bili takozvani interesenti poput gospodarstvenika.⁴³

Kada se promatra područje slavonske Podravine pa i područje uz Dravu u ostalim dijelovima Kraljevine narodni zastupnici poput spominjanog Prebega i Ivana Peršića naglašavali su da je narod jedan od glavnih korisnika zemlje uz rijeke. Oni su prema tome najviše snosili posljedice od sezonskih poplava kako je već navedeno i u prošlim poglavljima. Iz toga su razloga narodni zastupnici napominjali da je narod siromašan. Također su naglašavali i da većinsko poljoprivredno stanovništvo

³⁹ Delort, R. 2002., 169.; Mauch, F. 2012., 68.

⁴⁰ Bösendorfer, J. 1952., 148-151.; Sučić, M. 2017., 132-134. i 140-142.; Živaković-Kerže, Z. 1999., 313.; Ostajmer, B. 2015., 415.

⁴¹ Živaković-Kerže, Z. 2003., 229.; MAJDÁN, János. »Drava kao poveznica: mađarsko-hrvatske gospodarske veze u razdoblju 1868.-1918.«, *Scrinia Slavonica* 13, 2013., 100.; Živaković-Kerže, Z. 1999., 311.; Ostajmer, B. 2015., 416, 419, 425. i 447-448.

⁴² Novosti, »Hrvatski sabor. Današnja sjednica (31.XII.1913.)«, Zagreb 1.1.1914.; Narodna obrana, »Pažnje vrijedan govor hrvatskog seljaka u saboru«, Osijek 2.1.1914.; Narodne novine, »Stenografski zapisnik 6 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 5.1.1914.

⁴³ Narodne novine, »Stenografski zapisnik 10 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 14.1.1914.

gubi usjeve tijekom poplava pa je to jedan od razloga zašto država treba biti aktivnija nego što je bila do početka 1914. godine.⁴⁴ Tijekom proljeća se u novinama Virovitičan promišljalo o aktivnijem odnosu prema prostoru uz Dravu. Pisalo se o uređivanju kanala koji su uslijed kiša uzrokovali nedaće lokalnom stanovništvu. Iz toga razloga možemo vidjeti da nisu samo postojeće rijeke i potoci uslijed kiša i topljenja snijega štetile lokalnom stanovništvu nego i kanali uz kuće i putove koji su bili povezani s Dravom i dravskim pritocima.⁴⁵ U novinskim člancima možemo uočiti za područje Virovitičke županije i razmatranja o uređenju ribnjaka. Jedno je uređenje planirano kod Virovitice od strane drvnog poduzeća »Societe des Bois de Hongrie et Slavonie Entrepots Galrard-Fiume«, a drugo između Našica i Miholjca kod naselja Kućanci od strane grofovske obitelji Mailath. I jedni i drugi su prema planovima trebali dobivati vodu iz potoka. Za razliku od ribnjaka kod Kućanaca uz prvo se spomenuti ribnjak veže i rasprava zbog procijenjene buduće štete na postojećoj gospodarskoj infrastrukturi.⁴⁶ Vidljivo je iz svega kako su se vodile mnogobrojne rasprave na svim razinama društva o mogućim aktivnostima koje bi sprečavale i usmjeravale vodenu snagu rijeka, potoka, močvara i ribnjaka. Razlog se nalazi u činjenici što su vodene površine utjecale na gotovo sve slojeve društva Trojedne Kraljevine, a samim time i Austro-Ugarske Monarhije.

5. RATNA ZBIVANJA I DRAVA

Dok se do kolovoza 1914. godine može iščitavati o međudodnosu između ljudi i rijeka pri čemu se uočava promišljanje o mnogim aspektima toga odnosa početkom Prvog svjetskog rata slavonske se rijeke većinom promatraju u sklopu ratnih okolnosti. Proglašenjem rata nastupilo je izvanredno stanje u Trojednoj Kraljevini, kao i u drugim dijelovima Monarhije dinastije Habsburg i društvo se usmjeravalo prema ratnim zbivanjima. Dok su se rijeke koristile za prometovanje ratnih brodova ostali je promet reguliran.⁴⁷ Koncem srpnja možemo pročitati vijesti koje donose informaciju o obustavi nekoliko vrsta prometa na Dravi. U sklopu priprema za daljnje odnose s Kraljevinom Srbijom uprava Dunavsko-parobrodarskog društva zaustavila je putnički i robni promet s postajama u Srbiji. Također se zadnjeg dana u srpnju prenijela obavijest od istog društva kako će se obustaviti sve putničke vožnje i da će zadnja biti 2. kolovoza između Osijeka i Aljmaša u oba smjera.⁴⁸ Kada promatramo prostor jugoistočno od Drave, to jest međuriječje Drave, Dunava i Save tijekom rujanskih tjedana uslijedili su odgovori austro-ugarskih postrojbi na neuspješne ofenzive srpske vojske preko Save.⁴⁹ Takve su vojne okolnosti doprinijele normalizaciji riječnog prometa na Dravi i Dunavu. Sredinom listopada pušteni su u promet parobrodi Dunavsko-parobrodarskog društva iz osječkog Gornjeg i Donjeg grada prema Aljmašu u sklopu relacije Osijek-Aljmaš-Budimpešta.⁵⁰ Osim vijesti o riječnom prometu koji je bio pod utjecajem ratnih zbivanja i padaline su se drugačije promatrale, odnosno povezivale sa svakodnevnim

⁴⁴ Narodne novine, »Stenografski zapisnik 6 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 5.1.1914.; Narodne novine, »Stenografski zapisnik 12 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 16.1.1914.; Narodne novine, »Stenografski zapisnik 17 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 24.1.1914.; Narodne novine, »Stenografski zapisnik 27 sjednice sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, Zagreb 26.1.1914.

⁴⁵ Virovitičan, »Na Milanovac«, Virovitica 21.4.1914.; Virovitičan, »Sjednica zastupstva«, Virovitica 17.5.1914.

⁴⁶ Virovitičan, »Ribnjak u Virovitiči«, Virovitica 15.2.1914.; Nezavisnost, »Novi ribnjaci u Slavoniji«, Bjelovar 25.4.1914.

⁴⁷ Holjevac, Ž. 2016., 17. i 19.; PAVIČIĆ, Josip. *Prvi svjetski rat. Dvostrani leksikon hrvatski i srpski pogled*. Zagreb: Naklada P.I.P. Pavičić, 2016., 114.; RENOUVIN, Pierre. *Europska kriza i Prvi svjetski rat*. Zagreb: Golden marketing, 2008., 148-150.; VIRC, Zlatko. *Vinkovački kraj u Velikom ratu. Srijem u Prvom svjetskom ratu 1914.-1918*. Vukovar: Državni arhiv u Vukovaru, 2016., 232.

⁴⁸ Narodna obrana, »Obustavljen promet na Dravi«, Osijek 28.7.1914.; Narodna obrana, »Putnički promet Dunavsko-parobrodarskog društva obustavljen«, Osijek 31.7.1914.

⁴⁹ Novosti, »Kako je bilo sa Šabcem«, Zagreb 9.9.1914.; Jutarnji list, »Još o bojama kod Mitrovice«, Zagreb 10.9.1914.; Mali list, »Pobjeda kod Mitrovice«, Zagreb 13.9.1914.; Mali list, »Kukavni fijasko srpske provale u Hrvatsku«, Zagreb 17.9.1914.; Mali list, »Dunavom plove srbijanska tjelesa«, Zagreb 27.9.1914.; Nezavisnost, »Propast timočke divizije«, Bjelovar 10.10.1914.

⁵⁰ Hrvatska obrana, »Dunavsko parobrodarsko društvo«, Osijek 17.10.1914.

životom vojnika. Nisu više promatrane samo kao eventualan izvor za povećanje vodostaja rijeka, nego i kao poticaj stanovništvu za skupljanje potrepština za vojnike tijekom zimskih mjeseci.⁵¹

6. ZAKLJUČAK

Na temelju svega navedenoga možemo uočiti da i novinski članci iz desetak novina mogu biti iskoristiv povijesni izvor za proučavanje tema iz povijesti okoliša. U stvaranju mozaika o međuodnosu između stanovništva, rijeka i drugih okolišnih faktora na početku 20. stoljeća iznio se skromni doprinos u skladu s korištenim povijesnim izvorima i literaturom.

Osim što se još jednom pokazala sva kompleksnost uzročno-posljedičnih veza pojedinih okolišnih faktora u Slavoniji tijekom početka Velikog rata nije se izostavilo naglasiti i procese dugog trajanja. U prvom redu poplave rijeke Drave i njezinih pritoka, aktivno-pasivni odnos stanovništva u skladu s njihovim mogućnostima. Ne treba se zanemariti niti utjecaj padalina tijekom svih godišnjih doba i činjenica da je dolazilo do velikih poplava tijekom proljetnih mjeseci. Ovisno o aktivnostima stanovništva poput podizanja nasipa i gradnje kanala poplavljivane su oranice, pašnjaci i naselja od nekoliko dana do tjedana. O tome se raspravljalo i u Hrvatskom saboru gdje su se iznosila različita mišljenja, od toga da se za regulaciju rijeka trebaju više uključiti državna sredstva, pogodoeno poljoprivredno stanovništvo do toga da je jedan od glavnih krivaca financijska ovisnost Trojedne Kraljevine i Ugarske.

Iako je vidljiv kontinuirani strah zahvaljujući višestoljetnom iskustvu uništenja usjeva od poplava jasno je uočljiva i želja za suživotom. Ljudi su koristili rijeke kao prometno-gospodarske žile kucavice i za razonodu tijekom proljetnih i ljetnih mjeseci. Tijekom navedenih aktivnosti znali su stradati, to jest utopiti se kao i životinje. Posebnost opisivanja navedenih međuodnosa okolišnih faktora i elemenata u 1914. godini nalazi se u činjenici da je tijekom ljetnih mjeseci uslijedio rat. Iz toga se razloga u novinama prestaju navoditi uobičajeni međuodnosi između ljudi i vodenih površina kao prethodnih godina. Piše se o rijeci Dravi u sklopu vijesti o prometovanju parobroda Dunavsko-parobrodarskog društva.

SUMMARY

On the basis of data from available historical sources and literature, the author analyzes the relationship between river Drava and people in Slavonia in 1914. It is also an analysis of the influence of rain and other rainfall on the interrelation between these environmental actors, floods and flooded areas around rivers and the regulation of the Drava and their tributaries. The author also writes about the centuries-old destruction of crops, arable land from rivers and floods. The rivers were important for the transport-economic connection with the rest of the Austro-Hungarian Monarchy and for the amusement during warmer months.

⁵¹ Hrvatska obrana, »Prvi snijeg«, Osijek 19.11.1914.;